

Međunarodnopravni i politički vid jugoslovenske krize

Prof. dr *SMILJA AVRAMOV*

Ključni problem sadašnje jugoslovenske krize ogleda se u sveopštem osporavanju Jugoslavije kao države i u snažnom naletu separatističkih snaga u njenom razbijanju. Najvidniji izraz tog procesa je osporavanje Predsedništva Jugoslavije kao najvišeg organa u zemlji i jednostranog prenošenja autoriteta Jugoslavije na federalne jedinice.

Posmatrana iz šire istorijske perspektive, jugoslovenska kriza je tipična akumulacija kriznog sindroma, zbog čega problem ne može biti shvaćen bez istorijske retrospektive. U tom kontekstu autor analizira negativan uticaj srpskohrvatskog spora na stabilnost Jugoslavije od časa njenog stvaranja 1918. do 1941, što je dovelo i do njenog sloma. Isti taj spor, uz sve druge koji danas deluju na političkoj sceni Jugoslavije, ugrožava njen opstanak kao države. Taj gotovo iracionalni sukob uslovio je da do danas nijedan društveno-ekonomski sistem nije imao uspeha – ni kapitalizam, ni socijalizam, nijedna raspodela vlasti nije naišla na opšti pristanak. Autor otuda kvalifikuje jugoslovensku krizu kao krizu antisistema.

Sa stanovišta pravne nauke, ustavnog i međunarodnog prava, kriza se svodi na problem samoopredeljenja, uključujući i pravo na otepljenje. Autor analizira obe kategorije kroz prizmu Povelje UN sa zaključkom da je samoopredeljenje defektan princip jer mu nedostaje procesnopravni vid, tj. Povelja ne predviđa način i postupak primene tog načela. Što se, pak, „prava“ na otepljenje tiče, autor mu osporava pravni karakter i naglašava da bi eventualni raspad Jugoslavije imao teške međunarodne posledice po mir u regionu i Evropi i nesagledive posledice po međunarodni položaj jugoslovenskih državnica koje bi nastale njenim raspadom. Stoga, raspad Jugoslavije ne može biti u interesu pojedinih jugoslovenskih naroda, a ni demokratske Evrope. Pravno i faktički, raspad bi značio vraćanje na 1918, i preispitivanje situacije od strane država potpisnica akata kojima se garantuje teritorijalni integritet i politička nezavisnost zemlje.

Centralni problem u sadašnjoj fazi jugoslovenske krize svodi se na pitanje prihvatanja ili neprihvatanja autoriteta države. Ne radi se o apstraktno-filozofskom problemu autoriteta, nego o sasvim realnoj situaciji blokade Jugoslavije kao jedinog člana međunarodne zajednice, jedinog subjekta među-

narodnog prava na ovom prostoru. Ne radi se ni o rušenju ili osporavanju političkog sistema, jer je sistem proizišao iz revolucije srušen u celoj zemlji uvođenjem političkog pluralizma i opredeljenjem za tržišnu privredu; u svim sferama života zajednice mukotrpno se traga za novim putevima koji bi zemlju uključili u savremene tokove Evrope i sveta. U pitanju je *proces rušenja Jugoslavije kao državne zajednice, koja ima svoj istorijski i međunarodnopravni legitimitet*.

Ono što izaziva nedoumicu i čini jugoslovensku krizu osobito teškom, nerazumnom, pa i apsurdnom jeste činjenica da se država destabilizuje pod pritiskom unutrašnjih snaga i da je taj proces u dubokoj suprotnosti sa savremenim razvojem Evrope, kojoj Jugoslavija žarko želi da se pridruži. Sva pažnja usredsređena je na međusobni odnos federalnih jedinica i njihov odnos prema Federaciji kao nosiocu suverenih prerogativa; zanemaruje se pitanje odnosa Jugoslavije prema međunarodnoj zajednici i njena odgovornost za održavanje mira i poretka u ovom delu sveta, odgovornost za normalno funkcionisanje svih vidova saobraćaja, uključujući i monetarni sistem. I obrnuto, zanemaruje se odnos međunarodne zajednice prema Jugoslaviji kao svom članu. Država se sada ne može svesti samo na njen unutrašnji vid političkog upravljanja; ne manju ulogu država ima u međunarodnoj sferi kao kanal komuniciranja i instrument saradnje u jednom novom, tesno povezanom svetu, pa otuda i kriza Jugoslavije kao države mora biti sagledana u tom kontekstu.

Svoju kulminaciju kriza je dostigla dovođenjem u pitanje legitimiteta Predsedništva SFRJ kao najvišeg organa zemlje, neizvršenjem njegovih odluka i jednostranim prenošenjem autoriteta Jugoslavije kao države na federalne jedinice, njihovim proglašavanjem za „suverene države“, za šta ne postoji pravni osnov ni u ustavnom, ni u međunarodnom pravu, a najmanje u tzv. istorijskim pravima. Za evropske posmatrače i analitičare ti potezi „balkanskih plemena“, zaostalih u svom kulturno-političkom razvoju na nivou 18. veka, znače produžetak „balkanizacije“ sa mračnim posledicama. Međutim, tako uprošćen prilaz problemu, putem etiketiranja, treba odbaciti. Situacija je izuzetno komplikovana; s jedne strane, zemlja je okovana još uvek sistemom koji je u dubokoj suprotnosti sa zahtevima modernog vremena, o čemu postoji konsenzus svih

aktera političke scene. Sa druge strane, umesto racionalnog razmišljanja u okviru evropskog i univerzalnog poretka, kao kriterijum za rešenje nude se arhaični simboli, uz provincijski narcisoizam i neiscrpan repertoar epiteta: unitarizam, hegemonizam, boljševizam, fašizam itd., što je opet dovelo do stanja prenapregnute mržnje i straha, koji se približava tački ključanja.

Posmatrana iz šire istorijske perspektive, jugoslovenska kriza je tipična akumulacija kriznog sindroma, zbog čega problem ne može biti shvaćen bez istorijske retrospektive. Za celovito sagledavanje stanja potrebno je uzeti u obzir neke osnovne činjenice i razvojne faze krize, simultano dešavanje različitih kriznih krugova unutar i oko Jugoslavije, a potom pravne okvire unutar kojih se nudi rešenje.

ISTORIJSKI POGLED NA JUGOSLOVENSKU KRIZU

Posmatrana istorijski, kriza Jugoslavije stara je koliko i sama Jugoslavija. Njeno rušenje otpočele su neke marginalne političke grupe istog dana kada je i konstituisana. Nijedna od tih opozicionih grupa ponaosob nije imala kapacitet destrukcije države. To je postepeno ostvarivano kroz koalicije ekstrema, a dovršeno u ratnom vremenu 1941. godine na tenkovima sila Osovine. Drugog dana po proglašenju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Hrvatska stranka prava, čiji je generalni sekretar bio još 1915. godine Ante Pavelić, izdala je u Zagrebu proglas, drugog decembra 1918, kojim osporava legitimitet delegaciji Narodnog vijeća, a nešto kasnije istupila je sa zahtevom da se formira „slobodna hrvatska država“ koja bi potom stupila u „ravnopravni savezni odnošaj“ sa Srbijom, Bugarskom itd.¹

Istovetni program nudi sada vladajuća stranka u Hrvatskoj.

Ekstremnu opoziciju u Hrvatskoj posle prvog svetskog rata podržali su izvesni međunarodni krugovi nezadovoljni rešenjima koja su proizišla iz tog rata. O tome, pored ostalih, govori i podatak da je italijanski komandant grada Rijeke Danuncio (Gabriele D Annunzio) održao, 5. jula 1920. na Rijeci, sastanak sa predstavnicima Stranke prava, kosovskih

¹ A. Pavelić: *Putem Hrvatskog državnog prava*, Madrid, 1977, str. 59–60.

Šiptara i crnogorske opozicije, i tom prilikom usvojena je odluka da se na najširoj osnovi formira pokret koji bi delovao na razbijanju Jugoslavije. Danuncio se obavezao da će njegova zemlja finansirati pokret i snabdeti ga oružjem, a odmah je predao predstavnicima Šiptara milion lira, Stranci prava sedam i crnogorskoj opoziciji tri miliona.² Postignut je, takođe, sporazum o hrvatsko-italijanskim odnosima nakon „pobede“, kojim bi bili zadovoljeni interesi Italije na Jadranu i u Sloveniji. Vatikan je svesrdno podržao tu koaliciju. Nekoliko godina kasnije (1929), njoj se pridružio VMRO – Makedonska revolucionarna organizacija.

Sada je na delu koalicija sa istim predznacima, samo u izmenjenom međunarodnom ambijentu, bez jasnog programa, ali odlučna na razbijanju Jugoslavije.

Dok je u periodu između dva svetska rata koalicija imala sasvim određene patrone, sada se nijedna zemlja nije oglasila, niti preuzela ulogu zaštitnika secesionističkih zahteva. Ostaje, međutim, otvoreno pitanje ko snabdeva opozicionu koaliciju oružjem, ko im omogućuje vojnu obuku. Ostaci ustaške vojske, koja je počinila bezbrojne ratne zločine u toku drugog svetskog rata, našli su utočište u demokratskim zemljama. Konsolidovali su svoje redove i 1950. godine održali „Skupštinu hrvatskih oružanih snaga“, na kojoj je imenovan za „Vrhovnog komandanta svih hrvatskih snaga na teritoriji Evrope general Drinjanin“. Teško je poverovati da vrsnoj američkoj obaveštajnoj službi nije bilo poznato da „general Drinjanin“ nije niko drugi do čuveni ratni zločinac, komandant koncentracionog logora Jasenovac – Maks Luburić.³ Tako „konsolidovana“ armija izvršila je, potom, desetine terorističkih akata, u kojima su poginule desetine nedužnih civila i zvaničnih predstavnika Jugoslavije. Postoji, ipak, razlika u nastupu koalicije u međuratnom periodu i sada; u periodu između dva svetska rata Jugoslavija je rušena u ime „reakcionarne, zapadnjačke“ orijentacije, a sada u ime „opasnosti od boljševizma“. Međutim, ne mogu se zatvoriti oči ni pred činjenicom da su između Beograda i Zagreba postojale velike

² Gian Nicola Amoretti, *La vicenda Italio-Croata nei Documenti di Aimone di Savoia*, 1979, p. XIV, XV.

³ Odluka objavljena u ustaškom listu „Danica“, od 12. septembra 1950, koji izlazi u Čikagu.

razlike oko ustrojstva Jugoslavije i njenog međunarodnog opredeljenja.

Hrvatska opozicija, kroz ceo međuratni period, tražila je rešenje svog nacionalnog pitanja u okviru dvaju totalitarnih sistema: sovjetskog i nacionalsocijalističkog, odnosno fašističkog. *Stvaranje nezavisne države Hrvatske bilo je predviđeno samo u okviru političke strategije Musolinija i Kominterne.* Bilo je ideja o vaskrsu Austro-Ugarske, u vidu podunavske federacije, u kojoj bi svoje mesto imala i Hrvatska. Ali, u tom slučaju radilo se o trećem scenariju s namerom da se zadovolje interesi Vatikana i stvori katolička država koja bi bila brana u odnosu na protestantski sever Evrope i pravoslavni jugoistok, što bi, istovremeno, omogućilo Svetoj Stolici misionarski poduhvat na Istoku. Utoliko pre što je nakon oktobarske revolucije nestalo sa scene glavnog zaštitnika pravoslavlja Carske Rusije, pa je Vatikan imao širi prostor za delovanje. Samo u toj varijanti menjanja političke karte Evrope etnički momenat nije bio primaran. Nacionalni interesi svih članica zamišljene federacije, dakle i hrvatski, bili bi podređeni suprematiji i politici Vatikana kao predstavnika katoličanstva u svetu.

Srbija, na liniji svoje predratne i ratne politike savezništva sa zapadnoevropskim zemljama, uz oštro distanciranje od ideja i politike oktobarske revolucije, opredelila se za normativni poredak Zapada, parlamentarni sistem u zemlji i bezbednost kroz Društvo naroda, čiji je bila član-osnivač, kao uostalom i svih drugih, do tada stvorenih međunarodnih organizacija. Na toj liniji bilo je opredeljenje Beograda 27. marta 1941, a zatim i ustanak u Srbiji kao deo periferne ratne strategije saveznika. Ta različita principijelna opredeljenja imala su katastrofalne posledice: brz slom Jugoslavije 1941. i stvaranje tzv. Nezavisne Države Hrvatske. Svoju pojavu na Hitlerovoj pozornici „novog evropskog poretka“, „Nezavisna Država Hrvatska“ obeležila je objavom rata SAD, Velikoj Britaniji i SSSR-u, upućivanjem trupa na Istočni front, a na domaćem terenu genocidom nad Srbima, Jevrejima i Romima, po bestijalnosti van mogućnosti ljudskog poimanja. Te okolnosti predstavljaju sada teško opterećenje i zahtevaju krajnji oprez u rešavanju odnosa i budućnosti Jugoslavije.

Slovenija, čija je teritorija bila kritična tačka u povlačenju granica nove države – Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca,

priklonila se politici Srbije, uz snažno izražen etnocentrizam i stavljanje svojih lokalnih interesa iznad interesa celine. To je izraženo i u stavu slovenačkih političkih lidera u onim presudnim martovskim danima istorije Jugoslavije 1941. godine. Dva slovenačka lidera, Kulovec i Krek, inače članovi vlade generala Simovića, kontaktirali su nekoliko dana pre napada Nemačke na Jugoslaviju otpravnika poslova slovačkog poslanstva u Beogradu Ivana Milea (*Ivan Milee*), s molbom da prenese Hitleru njihov apel. Istakli su da se obraćaju slovačkom poslanstvu stoga „što na žalost ovde u Beogradu nemaju mogućnosti da uspostave direktan kontakt sa zvaničnicima Trećeg Rajha, zbog srpske kontrole“. Budući da je, po rečima Kreka, „rat neizbežan... a njima je njihova zemlja (Slovenija) mnogo značajnija nego jugoslovenska država“, molili su da ih Hitler zaštititi. Smatrali su da bi njihov problem mogao biti rešen na dva moguća načina: 1) uspostavljanjem nezavisne Slovenije, i 2) uspostavljanjem države Slovenaca i Hrvata. Zamolili su, na kraju, Milea „za najstrožu diskreciju“. ⁴ Nemačka tada nije pokazala bilo kakav interes za želje slovenačkih političara. Sada, slovenački vladajući tim izlazi sa istim zahtevima, uz istovetno obrazloženje i istovetnu terminologiju.

U posleratnoj politici Jugoslavije slovenački političari zauzimali su ključne pozicije u jugoslovenskoj federaciji i, uz Tita, Bakarića i Krajačića, bili glavni arhitekti „originalnog“ puta Jugoslavije u socijalizam, odnosno pretvaranja države Jugoslavije u, kako je rekao Kardelj, „specifičnu zajednicu samoupravnih naroda i narodnosti“. S obzirom na to, motivi sadašnjeg slovenačkog secesionizma mogli bi se pronaći i u sferi psihologije, odnosno u kolektivnom osećanju promašenosti jednog eksperimenta projektovanog u Ljubljani. Hrvatski secesionizam ima takođe tu psihološku dimenziju, mada se radi o mnogo složenijoj pozadini.

Od formiranja Jugoslavije 1918. godine nijedan društveno-ekonomski sistem u njoj nije imao uspeha – ni kapitalizam, ni socijalizam. Nijedna raspodela vlasti nije naišla na opšti pristanak: ni parlamentarna demokratija, ni samoupravni socijalizam, ni rojalistička diktatura, ni diktatura proletarijata, itd. Zbog toga moglo bi se reći da je Jugoslavija u permanen-

⁴ *Top secret No 385 of April 5, Doc. No 273. Doc. on German for. policy 1918–1945. Washington, 1962, p. 464.*

tnoj krizi, koja može biti kvalifikovana i kao kriza antisistema. Tu poživaju uzroci blokade; svaki predlog, koji bilo koja strana učini, izaziva osećaj već oprobano i promašeno. Jedan francuski političar i publicista napisao je knjigu o Jugoslaviji, nazvavši je „zemljom iskustva“, ali uz napomenu da je to istovremeno zemlja „prebogata tragedijama“.⁵ Pitanje je samo da li ćemo i ovoga puta obogatiti tu neslavnu tradiciju.

Kada je reč o političkom vidu krize i mogućim posledicama nameće se još jedno poređenje. Dinamizam i intenzitet krize u međuratnom i poratnom periodu išli su ukorak sa međunarodnim zbivanjima, da bi u predratnom vremenu kriza imala kulminaciju u vreme opšteg košmara u Evropi, gde su se frontovi i savezi menjali do apsurd. Velika Britanija pružila je Hitleru podršku 1938. u Minhenu, pohvalila „mudrost“ Hitlera, a godinu dana kasnije otpočela rat sa Nemačkom. Dva totalitarna sistema, nacistički i sovjetski, pronašli su jezik sporazumevanja, sklopili ugovor, podelili sfere uticaja, a kratko vreme iza toga otpočeli najkrvaviji rat u dotadašnjoj istoriji. Dva ideološka rivala i klasna neprijatelja, SAD i Velika Britanija, s jedne, i SSSR, s druge strane, posle dvadesetogodišnjeg neprijateljstva, proklamovali su 1941. zajedničke ratne ciljeve, da bi posle rata za zelenim stolom krojili sudbinu sveta van svih ideoloških okvira. Sadašnja kriza Jugoslavije kulminira u ne manje burnom vremenu od onog predratnog. Nečujno, bez rata i revolucije ili kontrarevolucije, nestalo je, tako reći preko noći, istočnog bedema, Varšavskog pakta i SEV-a, čime su otvorene mogućnosti za novo vojno i političko prestrojavanje u Evropi i Aziji, koje je u toku. Nestalo je i mita o jedinstvu nesvrstanih, pokopane su nade u mogućnost njihovog usklađenog delovanja na ekonomskom planu. Evropa je zaokupljena ujedinjenjem Nemačke, ratom u Zalivu i promenama u Istočnoj Evropi. Sve to upućuje na potrebu za uzdržljivošću, tolerancijom i oslobađanjem od iluzija o nekoj posebnoj ulozi bilo kog člana jugoslovenske federacije. Postoje pravila igre u političkoj borbi, postoje obrasci za rešavanje sporova; postoji naša tragična prošlost koje se niko ne može osloboditi, ali iz koje valja izvući određene pouke.

⁵ Jules Moch, *Youngoslavie – Terre D experience*, Monaco, 1958.

USTAVNOPRAVNA SUŠTINA JUGOSLOVENSKE KRIZE

Sa stanovišta pravne nauke, ustavnog i međunarodnog prava, jugoslovenska kriza svodi se na problem samoopredeljenja, uključujući i pravo na otcepljenje.

Dve federalne jedinice, Slovenija i Hrvatska, proglasile su najpre jednostranim aktom „svoju“ teritoriju za „suverenu“, uz predlog da se budući odnosi između tako shvaćenih „suvereniteta“ regulišu na „ugovornoj osnovi“ i zasnuje konfederalni odnos; u slučaju neprihvatanja tog stava najavile su otcepljenje od Jugoslavije. Jednom agresivnom propagandom, uz odsustvo elementarne političke kulture, uputili su zahtev i drugim članicama jugoslovenske federacije za jednostrano izjašnjavanje u tom pravcu, čime je u zemlji stvorena totalna pravna konfuzija. Politička kultura uključuje slobodu štampe, mogućnost prezentiranja širim slojevima drugih rešenja, što je u tim republikama surovo odbačeno. Iznad svega, podrazumeva precizno, na pravnim argumentima zasnovano objašnjenje, uz ukazivanje na pozitivne i negativne strane, a naročito posledice date politike. Umesto svega toga, javnost je zasuta krajnje uprošćenim sladunjavim projekcijama budućnosti, lišenim pravnog osnova, pa i elementarne pravničke logike.

Deklaracije o suverenosti federalnih jedinica mogu imati, u najboljem slučaju, značaj izražavanja želja, namera ili budućih ciljeva vladajućih krugova, a ne vrednost operativnog osvrta, jer mu nedostaje bilo ustavna, bilo međunarodno-pravna podloga. Suverenost federalnih jedinica u svim federalnim državama sveta, bez izuzetaka, predstavlja odnos između različitih unutrašnjih autoriteta, tj. između federalnih jedinica. One su suverene u svom međusobnom odnosu, a ne individualno, u odnosu na federaciju. Nijedna nema moć kontrole nad drugom, nego kontrolnu ulogu nad celinom ima federacija. Suverenitet federacije zagarantovan je međunarodnim pravom, kao isključivim subjektom međunarodnog prava. Pojmovna zbrka uneta je i terminološkom nepreciznošću Saveznog i republičkih ustava, u kojima su federalne jedinice definisane kao države. Sa stanovišta međunarodnog prava to nisu države, jer im nedostaju tri bitna atributa suvereniteta: 1) *ius belli*, ili pravo da odlučuju o ratu ili miru, 2) *ius*

legationis, ili pravo aktivnog i pasivnog prava poslanstva, i 3) *ius tractatum*, ili pravo zaključenja međunarodnih ugovora i članstva u međunarodnim organizacijama. Nedostaju im međunarodno priznate granice; njih ima samo Jugoslavija kao jedinstvena država. *Državu ne čine zastava, himna ili lente; njeni opredeljujući elementi su utvrđeni međunarodnopravnim sistemom*, a njeno rađanje može postati realnost samo u svetskom kontekstu. U strukturiranju i opredeljivanju statusa budućih država etnički momenat, u savremenim uslovima, jeste samo jedan, i to ne primarni. Odlučujući faktor je geostrateški u širim regionalnim razmerama, potom ekonomski, pa tek zatim etnički.

Deklaracije o „suverenosti“ nemaju osnov u pravu, ni ustavnom ni međunarodnom. One su proizvod, i imaju temelj u pravu naroda na revoluciju. U pitanju je, u stvari, boljševički princip primenjen u vreme revolucionarnih previranja u Rusiji. Naime, u periodu od jula 1918. do decembra 1922. jedna za drugom, proglasile su pojedine republike svoju suverenost, koju je priznao tadašnji sovjetski režim, a potom, da bi se uspostavila operativna baza, Lenjin je predložio zasnivanje ugovornog odnosa. To je bila ideološka konstrukcija van orbita međunarodnog prava, apsolutno neprihvatljiva u pravnom poretku Evropske zajednice ili u sistemu Ujedinjenih nacija. Pa i slovenačka teza o pravu manjine, u konkretnom slučaju Slovenije, da svoj zamišljeni model postavi na osnovu „ili-ili“, jeste tipična boljševička teza o avangardnoj ulozi manjine, njenoj „ideološkoj superiornosti“ u odnosu na „neprosvećenu zaostalu, reakcionarnu masu“. Rečju, odraz je staljinističkog dogmatizma, koji nema savršeno nikakve veze sa parlamentarnom demokratijom zapadnog tipa, za koju se, inače, Slovenija i Hrvatska deklarativno izjašnjavaju.

Secesionizam ili „pravo“ na otcepljenje nije specifično jugoslovenski problem. Sada u svetu postoji 57 secesionističkih pokreta, od čega 24 u Aziji, sedam u Africi, četiri u Americi i 22 u Evropi. Problemi Libana ili Kipra, Severne Irske ili Baskije, Korzike, Južnog Tirola i Laponije, muslimanskog seperatističkog pokreta na Filipinima i Tajlandu itd., podjednako dovode u pitanje strukturu međunarodne zajednice i ugrožavaju međunarodni poredak; podjednako pothranjuju terorizam u svetu, trgovinu drogom, iz koje se najvećim delom

finansiraju, kao i lokalni ratovi. Od oko 30 lokalnih ratova, vođenih posle drugog svetskog rata, više od polovine proizašlo je iz pokušaja otcepljenja i zabeleženi su kao najokrutniji u novijoj istoriji. Secesionizam je jednom prilikom u Ujedinjenim nacijama nazvan malignim tumorom 20. veka. Otuda se ne mogu problemi secesionizma u Jugoslaviji i zahtevi za stvaranjem odvojenih država razmatrati izolovano od sličnih slučajeva u Evropi: Baskije, Korzike ili Severne Irske. Odnosno, problem mora biti razmatran na principijelnom planu.

Otcepljenje je akt ili pokušaj jednog dela stanovništva određene države da se, zajedno sa teritorijom, izdvoji iz sastava međunarodno priznate, suverene države i oslobodi njenog pravnog i političkog autoriteta kroz stvaranje sopstvene države. Da bi taj akt stekao pravni naslov činjeni su pokušaji da se otcepljenje izvede iz prava naroda na samoopredeljenje. Međutim, obe kategorije su predmet dubokih razmimoilaženja u savremenoj teoriji i praksi. Načelo samoopredeljenja pojavilo se u doba revolucionarnih preokreta u Evropi da bi se dao legitimitet činu revolucije. Predsednik SAD Wilson uneo ga je kao jednu od svojih poznatih „14 tačaka“, koje su sadržale program i načela uređenja Evrope i sveta posle prvog svetskog rata.

Silama pobednicama u ratu načelo samoopredeljenja poslužilo je kao politička motivacija za preuređenje Evrope. Pošlo se, pri tome, od postavke da su multinacionalna carstva, kao što su bila otomansko ili austrougarsko, stvorena osvajanjem i porobljavanjem država i naroda, protivpravne političke jedinice i izvor permanentnih potresa, pobuna i nereda u međunarodnoj zajednici. Otuda je, prema zamisli pobednika, Evropu trebalo preurediti u smislu konstituisanja „prirodnih“ nacionalnih jedinki. Međutim, načelo samoopredeljenja bilo je političko oružje samo država-pobednica, a ne apstraktno pravilo, univerzalno primenjivo. Ono nije obuhvatilo kolonije sila pobednica, a još manje su se na to načelo mogli pozvati poraženi narodi.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, retorički se može prikazati kao produkt prava naroda na samoopredeljenje; pravno i faktički iznikla je na vojnom, političkom i moralnom kapacitetu Srbije, koja je izašla iz rata kao država pobednica na strani sila Antante. Ne sme se zanemariti ni okolnost da su ratovi u to vreme posmatrani kao pozitivne vrednosti, i pobeda je bila odlučujući činilac u postavljanju temelja budućeg mira.

Povelja Ujedinjenih nacija u članu 1, tačka 2, proklamuje kao jedan od svojih ciljeva razvijanje prijateljskih odnosa između naroda, zasnovanih na „poštovanju načela samoopredeljenja i ravnopravnosti“, ali ne sadrži mehanizam, niti predviđa postupak za realizaciju tog načela. Tako je na osnovu savremenog međunarodnog prava samoopredeljenje ostalo defektan pravni princip.

U članu 2, tačka 4, Povelje Ujedinjenih nacija garantuje se teritorijalni integritet svim članicama, pa prema tome i Jugoslaviji kao jedinstvenoj državi, članu osnivaču UN, čime je zatvoren krug samoopredeljenja u odnosu na države članice.

To nisu jedine teškoće pri pretvaranju prava naroda na samoopredeljenje iz političkog u pravno načelo. Zemlje pobednice u prvom svetskom ratu, usvajajući samoopredeljenje kao politički princip, pošle su od jedne široko rasprostranjene pretpostavke da su nacije „prirodne“ političke jedinice. Uskoro su u praksi iskrsele teškoće oko konketnog definisanja nacije, njenih karakteristika, pitanja koliko se daleko može ići u istoriji radi dokazivanja nastanka nacija itd. Poseban problem za Ujedinjene nacije bile su „nacije“ koje su se pojavljivale na sceni kroz konsenzus političkih faktora, bez svog posebnog istorijskog života. Sve u svemu, pravna nauka još nije uspela da postavi precizne granice legitimiteta u primeni tog načela, što je u praksi izazvalo brojne teškoće, pa i sporove.

Proces dekolonizacije bio je dodatna teškoća. Subjekt samoopredeljenja po opšteusvojenim kriterijumima, jeste narod konstituisan kao nacija. Međutim, narodi Afrike, zahvaljujući kolonijalnom statusu, ostali su najvećim delom u plemenskim zajednicama, često i tako razjedinjeni proizvoljnim povlačenjem granica između kolonijalnih sila. Ujedinjene nacije suočile su se u tom slučaju sa pitanjem ko može biti subjekt samoopredeljenja, pod kojim uslovima i kako razgraničiti teritoriju a da se time ne remete mir i bezbednost. Kompromis je pronađen u priznavanju prava naroda koji je, prema oceni nadležnih tela UN, bio podoban za formiranje države ili, kako to kaže Emerson, narod nastanjen na određenoj teritoriji „obeležen sa razumnom jasnoćom“.⁶ Pod pritiskom snažnog antikolonijalnog raspoloženja, u uslovima hladnog rata, Generalna skupština UN je donela decembra 1960. Deklaraciju o

⁶ Rupert Emerson, *Self-Determination*, Amer, Journal of Int. Law, No 3/1971, p. 462.

davanju nezavisnosti kolonijalnim zemljama i narodima, u kojoj je naglašeno da je potčinjavanje naroda stranoj dominaciji suprotno Povelji i preporučeno da politička vlast u svim zavisnim teritorijama bude prenet na narod, shodno njegovoj slobodno izraženoj volji. U tom procesu formirano je na desetine „mini-država“. Sejšeli sa 66.000 stanovnika, Antigva i Barbuda sa 77.000, Maldivi sa 157.000 itd. Njihov prijem u Ujedinjene nacije značio je priznanje njihovog suvereniteta, ali su one postale opterećenje za međunarodnu zajednicu, budući da su bile nemoćne da obezbede uslove za samostalnu egzistenciju.

Istovremeno, Ujedinjene nacije su se suočile sa novim teškoćama: širom sveta pojavili su se mali nacionalistički pokreti sa velikim pretenzijama.⁷ Svi su zasnivali svoje zahteve za otcepljenje na istovetnim argumentima: porobljavanje, nemogućnost slobodnog razvoja, svoja kulturna suprematija, istorijska prava itd. Svi su zasnivali svoje „pravo“ otkazivanja lojalnosti vladi i državi na principu samoopredeljenja, a svoje „pravo“ na formiranje samostalne države na presedanima Ujedinjenih nacija.

Samoopredeljenje, kao politički princip, u doba američke i francuske revolucije bilo je u funkciji iznalaženja legitimiteta revolucionarnim poduhvatima i promenama u borbi protiv ostataka feudalizma, duhovnog imperijalizma i papske vladavine. U 19. i početkom 20. veka imalo je integrativnu funkciju i poslužilo je kao osnov za formiranje modernih država na pretežno nacionalnoj osnovi. Kao dopuna tom načelu izgrađen je kodeks pravila o zaštiti nacionalnih manjina i etničkih grupa u okviru suverenih država. Pri kraju 20. veka taj isti princip sadržao je opasnost da se pretvori u svoju suprotnost, i posluži kao osnov dezintegracije postojećih država, suprotno globalnim transformacijama sveta, izazvanih tehnološkom revolucijom.

Zapadna Evropa, sa bogatim istorijskim iskustvom nacionalističkih iživljavanja i surovih ratova koji su iz njega proizlazili, prva je osetila potencijalnu opasnost i izašla pred svetsku javnost sa novom filozofijom evropskog jedinstva, koju treba ostvariti postepeno, kroz proces integracije. Etnički faktor u tom kontekstu doživeo je radikalno pomeranje, sentimentalno-parohijalna, nacionalistička osećanja artikulisana su ka su-

⁷ O tome Anthony H. Birch, *Minority Nationalist Movements and Theories of Political Integration*, World Pol, No 3/1978, p. 326.

pranacionalnim institucijama, a u centru sistema postavljeni su interesi koje su države članice proglasile za zajedničke. Potrebe naroda podignute su na viši nivo Zajednice, a tzv. nacionalne karakteristike učinjene su zavisnim od priznanja zajedničkih interesa. Ideje integracije ostvaruju se kroz nove organizacione oblike koji se ne mogu upoređivati sa federacijom ili konfederacijom; izmenjen je položaj i uloga država članica, koje su infra i supranacionalno povezane. U tom svetlu, procesi u našim zapadnim republikama su recidivi prošlosti, koji se ne uklapaju u procese Zapada. Njihove želje za otcepljenjem, a potom učlanjenjem u Evropu nisu na liniji savremenih kretanja, kao što to nije ni pokret Baskije ili Korzike. U okviru toga sagledava se sada samoopredeljenje u Evropi u jednoj duboko izmenjenoj optici.

Samoopredeljenje može biti racionalno shvaćeno samo kroz faze svog istorijskog razvoja ili, pak, i sam princip kao istorijski razvoj. Na savremenom stepenu razvoja sistema UN ono je još uvek defektan princip. Van svake je sumnje da je načelo samoopredeljenja načelo univerzalnog pravnog poretka, ali ono ne može biti apsolutizovano, niti tumačeno izolovano, van konteksta pravnog sistema, nego kao njegov deo. Praktično, to znači da kriterijume za primenu tog načela treba tražiti u samoj povelji i potonjoj praksi Ujedinjenih nacija. Kao što je istaknuto u Rezoluciji Generalne skupštine broj 1.514 (XV), načelo samoopredeljenja ne može poslužiti kao opravdanje za delimičan ili totalan raspad nacionalnog jedinstva ili teritorijalnog integriteta suverene države. Ne može biti upotrebljeno, dodaje se u Rezoluciji, ni kao osnov za rešavanje manjinskog pitanja u jednoj zemlji, jer se taj problem u sistemu Ujedinjenih nacija rešava u okviru osnovnih ljudskih prava i sloboda.

U Deklaraciji o nedopustivosti intervencije i mešanja u unutrašnje poslove država, koju je usvojila Generalna skupština 1981. godine, pravo na samoopredeljenje vezano je za kolonijalnu dominaciju, rasistički režim i stranu okupaciju.

Što se tiče secesije ili otcepljenja, savremena pravna doktrina, u ogromnoj većini, odriče toj kategoriji bilo kakav pravni značaj, navodeći da je u pitanju politička kategorija koja se u krajnjem svodi na pravo jačega – na staru devizu „sila čini pravo“. Taj stav zasnovan je na istorijskom iskustvu.

„Legalnost“ separatističkih zahteva u svim poznatim slučajevima, kako su to zabeležili istoričari i hroničari, zavisila je od ishoda borbe. Pobjednik je *ex post* sticao legitimitet nakon što je nasiljem i borbom, uz eventualnu stranu pomoć, kao što je bio slučaj Bangladeša, razorio prethodni poredak.⁸

Teoretičari koji negiraju pravo na otcpljenje polaze od teze da se u uslovima treće tehnološke revolucije i povezanosti sveta međunarodna zajednica mora osloniti na stabilne članice, nedozvoljavajući olake promene pod pritiskom pojedinih grupa, najčešće neodgovornih.

Postoje i tzv. elastična shvatanja, no ona unose mnogo više konfuzije u ceo problem nego što ga pojašnjavaju. Prema njima, ne postoji pravilo međunarodnog prava koje zabranjuje secesiju, ali ne postoji ni pravilo koje bi državi zabranilo da slomi secesionistički pokret ukoliko za to ima snage.⁹ Taj stav se svodi, opet, na pravo jačega, uz dodatno objašnjenje da se svaki zahtev za otcpljenjem ne može tumačiti *a priori* kao legitiman, a još manje racionalan. Zbog toga su učinjeni brojni predlozi da se u okviru Ujedinjenih nacija izgrade kriterijumi za karakteristične situacije u kojima bi eventualno secesija mogla biti prihvaćena kao legitimna, kako bi se izbegla beznadežna anarhija koja preti malim državama od bujanja iracionalnih nacionalizma.¹⁰ Do realizacije tog predloga nije došlo.

Manji broj teoretičara prihvata pravo na otcpljenje, ali uz snažna ograničenja, a nijedan kao neograničeno pravo. Na primer, francuski teoretičar Žorž Sel smatra da u primeni tog prava mora biti pronađena ravnoteža između zahteva secesionističke manjine, potreba i interesa većine koja ostaje unutar države.¹¹ Ne mogu se, prema Selu, dozvoliti zahtevi manjine kojima bi trebalo prineti kao žrtvu državu koja zadovoljava potrebe većine. Zahtevi te vrste svode se na retrogradni proces primitivne zajednice.

⁸ Kaur, *Self-Determination in Int. Law* Indian Journal of Int. Law, 1970, p. 479–493;
J. Verzij, *Int. Law in Historical Perspective*, 1968, p. 324;
R. Higgins, *The Development of Int. Law Through the political organs of the U.N.*, 1969, p. 103.

⁹ M. Akehurst, *A Modern Introduction to Int. Law*, 1970, p. 72.

¹⁰ Houben, *Principles of Int. Law concerning friendly relations and Co-operation among States*. Amer. Journal of Int. Law, 1967, p. 703, 725.

¹¹ G. Scelle, *Precis de Droit des Gens: Principes et systematique*, 1932, p. 259, 260, 269.

Redslob smatra da se pri oceni legitimiteta secesionističkog pokreta mora voditi računa, u prvom redu, o geografskim uslovima preostale države posle eventualnog otcepljenja.¹² Delupis nalazi da se pravo na otcepljenje može priznati samo izuzetno, i to konsolidovanom narodu, koji u međunarodnoj zajednici ima određenu ulogu i značaj, a ne marginalnim, ili kako on doslovce kaže „onima koji su iznenada, slučajno izbili na površinu“.¹³

Šarl Ruso priznaje pravo na otcepljenje, ali samo pod uslovom da ga prihvati i prizna jedinstvena država. Prema njemu, problem je prevashodno politički, i pravna rešenja su teško primenjiva.¹⁴

Secesionizam kao „pravo“ shvaćen neograničeno, a potom uz određena ograničenja branjen je u literaturi Sovjetskog Saveza i „socijalističke zajednice“; u stvari, radilo se o jednoj ideološkoj konstrukciji staljinističke ere, koja je i kasnije korišćena kao političko oružje hladnog rata, da bi se sada kao bumerang vratila Sovjetskom Savezu. Za Gorbačova je to težak problem u pokušaju preobražaja SSSR-a iz partijske u modernu pravnu državu.

Ima pokušaja u svetu, pa i u nas, na primer u Sloveniji, da se pravo na otcepljenje prikaže kao deo prirodnog prava i filozofskih pogleda na svet prirodno-pravne škole. Ono je, prema tim shvatanjima, opšteljudski pravni princip individualnog karaktera, koji se logički proširuje na društvo i državu i na taj način predstavlja pravilo nepisanog prirodnog prava. Na prvi pogled, prirodno-pravna teorija može izgledati kao sigurno прибежиште secesionista. Nužno je, međutim, to „pravo“ postaviti i osvetliti u okviru celovitog prirodno-pravnog učenja. Pri tome, mora se imati na umu da je klasična teorija prirodnog prava vezivala autoritet države, kralja, plemića itd. za božansko poreklo vlasti, zbog čega nije bilo mesta za priznanje suvereniteta naroda.¹⁵

Tvorac moderne prirodno-pravne škole Hugo Grocijus dozvoljava otcepljenje manjinskog dela teritorije i naroda u ekstremnim slučajevima, kada je „očigledno“ da narod očekuje propast. Ali, u tom slučaju otcepljeni deo stiče status i prava

¹² Redslob, *Le Principe des Nationalite*, Rec. des Cours, 1931/I, p. 35.

¹³ J. Delupis, *Int. Law and the Independent State*, 1974, p. 17.

¹⁴ Ch. Rousseau, *Droit Int. Public*, 1953, p. 81.

¹⁵ W. Ullmann, *Principles of Government and Politics in the Middle Ages*, 1975, p. 231.

koje je imao pre ulaska u određenu zajednicu.¹⁶ Takva razmatranja svode se na akademsko-sterilne diskusije bez ikakvog praktičnog značaja.

PUTEVI I STRANPUTICE IZLASKA IZ KRIZE

Iz navedenog sledi zaključak da federalne jedinice nemaju pravnu podlogu za otcepljenje ni sa stanovišta ustavnog, a ni međunarodnog prava. To je osnovni razlog da se još nije pojavila nijedna država u ulozi patrona secesionista, sem Vatikana. Zemlje Evropske zajednice izjasnile su se pojedinačno, a potom Evropska zajednica kolektivno, kao subjekt međunarodnog prava, protiv razbijanja Jugoslavije, a u prilog očuvanja njenog jedinstva i teritorijalnog integriteta. Izrazile su, čak, i spremnost da pruže pomoć radi prevazilaženja krize. Sličan stav zauzele su SAD i SSSR, samo ti stavovi nisu naišli na odjek u pojedinim sredinama u Jugoslaviji ili nisu uopšte saopšteni javnosti usled stroge lokalne cenzure štampe. Očito je da glavni akteri na savremenoj međunarodnoj sceni nisu voljni da prihvate na sebe teret razbijanja Jugoslavije, a još manje pokroviteljstvo nad budućim „mini-državama“ bez ikakvog pokrića u pogledu njihove budućnosti. Za Evropu se logično nameće pitanje: ako te jedinice nisu mogle pronaći balans u dosadašnjoj zajednici, zbog svojih „nacionalnih osobnosti“, svoje „osobene kulture“, svog osobenog „istorijskog prava“ itd., kako će se tek uključiti u proces supranacionalne integracije. Državno-centrični sistemi, sa naglaskom na nacionalnoj komponenti, kako se to sada zagovara u Hrvatskoj i Sloveniji, za Evropu su zastarela predrasuda nespojiva sa savremenim razvojem.

Postoji mogućnost, što je uostalom već najavljeno, da se Slovenija i Hrvatska obrate Ujedinjenim nacijama tražeći njihovu pomoć. Male su mogućnosti ili, bolje rečeno, nikakve da takvu inicijativu prihvate UN, s obzirom na član 2. tačka 7. Povelje, koji zabranjuje Organizaciji da se meša u unutrašnje odnose svojih članova po pitanjima koja spadaju u njihovu unutrašnju nadležnost. Izuzetno, Ujedinjene nacije bi mogle to učiniti ukoliko bi došlo do građanskog rata u zemlji koji

¹⁶ H. Grotius, *De Jure Belli ac Pacis*, Libri tres. 1925, 2-4, 5, 6.

legalni organi ne bi mogli kontrolisati, a njegovo razbuktavanje preraste u opasnost po međunarodni mir i bezbednost. Apstrahujući taj slučaj, pod pretpostavkom da se inicijativa u Ujedinjenim nacijama, ipak, na neki volšeban način, prihvati, što bi bio prvi slučaj u istoriji te organizacije, i samo stavljanje na dnevni red bilo kojeg organa zahtevalo bi dug prethodni postupak sa malim izgledima za konačno rešenje sukoba. Podnosioci bi, naime, morali dokazati da u zemlji postoji neki unutrašnji imperijalizam, da je Jugoslavija zemlja koja svojim sistemom ugrožava svetski mir ili susedne zemlje, da je narod doveden u stanje egzistencijalne ugroženosti itd. Argumenti za takve dokaze, međutim, teško bi se našli, jer je Jugoslavija skoro u celom posleratnom periodu, upravo po shvatanju Zapada, bila faktor stabilnosti; kao zemlja-osnivač Ujedinjenih nacija četiri puta je učestvovala u sastavu međunarodnih mirovnih snaga; a zahvaljujući snazi njene Armije, sa njom se računalo u doba hladnog rata kao faktorom ublažavanja zategnutosti. Zbog svega toga bila je obasuta raznovrsnom pomoći i kreditima, uprkos činjenici da tom istom Zapadu režim u Jugoslaviji nije odgovarao. Zato je teško pretpostaviti da bi Ujedinjene nacije rado promenile stav prema Jugoslaviji i prihvatile „argumente“ secesionista, tim pre što su u toj istoj Jugoslaviji na delu procesi koji govore o korenitoj promeni njenog režima – višepartijska demokratija, veća ljudska prava i slobode, tržišna privreda i sl.

Otpočinjanje građanskog rata, na šta ozbiljno upozorava stvaranje paravojnih formacija, ilegalan uvoz oružja i saradnja nekih zvaničnika sa terorističkim organizacijama u inostranstvu bila bi pogubna varijanta i stranputica u pokušaju razrešavanja krize sa nesagledivim posledicama po zemlju, narod i šire – region.

Sudeći po radikalnim zahtevima za otcepljenje, ultimativnim stavovima, planskoj propagandi, uz korišćenje savremenih metoda, posebno psihološkog pritiska, mali su izgledi da bi se brzo moglo pronaći racionalno rešenje krize. Otuda bi bilo korisno sačiniti nekoliko scenarija za etapni rasplet, u okviru kojih bi federalne jedinice prezentirale (uz teret svoje prošlosti) svoje savremene probleme. Prethodno, potrebno je u komuniciranju usvojiti preciznu pravničku terminologiju i izbeći igru reči kao što je „ili konfederacija ili otcepljenje“,

„razdruživanje“ itd., koje služe „za prostotu opseniti“. Preduslov za konfederaciju upravo i jeste otcepljenje, jer se ona ne može formirati između federalnih jedinica, nego samo između međunarodno priznatih subjekata pravnog poretka. *Niti smo se „udruživali“ u pravnom i političkom vakuumu, niti se možemo „razdruživati“ tako.* Jugoslavija je međunarodno priznata tvorevina i može nestati samo na osnovu međunarodnog sporazuma, a ne na osnovu sporazuma lokalnih političara.

Prvi višestranački izbori su, van sumnje, uspeh, ali objektivno, sa stanovišta svetskih kriterijuma, tek minimalan pomak. Jer, daleko su od toga da mogu poslužiti kao konačan kriterijum za definiciju političke volje naroda. Demokratska tehnologija ne svodi se samo na prebrojavanje kuglica, nego zavisi, u prvom redu, od političke kulture sredine. Posle 45 godina jednoumlja i „instant preobražaja“ političara u vatrene nacionalne fanatike, usvajanje diktatorskog stila uz demokratsku retoriku, ozbiljno se postavlja pitanje – na koji način se može doći do saznanja o istorijskoj volji naroda.

*

U celini, problem budućnosti Jugoslavije je krajnje osetljiv i mora mu se prići skrupulozno, sa strogom ozbiljnošću, imajući pri tome u vidu nekoliko osnovnih činjenica:

prvo, raspad Jugoslavije ne znači pobjedu ni za koga, nego otvaranje jednog novog poglavlja u istoriji Evrope, krajnje neizvesnog;

drugo, raspad, pravno i faktički, znači vraćanje na pozicije 1918. godine, kada je stvorena ova država, i novo preispitivanje od strane država potpisnica međunarodnog akta koje su preuzele ulogu garanta Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Tek u drugoj rundi, ukoliko se na tom nivou ne bi pronašlo rešenje, u šta treba sumnjati, stvar bi bila izneta pred Ujedinjene nacije. Put konstituisanja novih država je dug i trnovit;

treće, raspad Jugoslavije značio bi stvaranje jednog vakuuma snaga na Balkanu, koji bi morao biti ispunjen novom strukturom bezbednosti;

četvrto, raspad Jugoslavije ne znači automatski vaspostavljanje šest suverenih država. Sudbina pojedinih delova bila

bi rešavana u okviru globalnih geostrategijskih promena, na osnovu savremenih vrednosnih kriterijuma,

peto, pitanje sukcesije, tj. nasleđivanja dugova i javne imovine, sudbine stanovništva, odnosa prema privatnoj imovini i privatno-pravnim obavezama nije stvar proizvoljnog individualnog prihvatanja ili neprihvatanja. Međunarodno pravo sadrži u tom pogledu čvrsta pravila i ta pitanja se rešavaju na međunarodnom nivou.

S U M M A R Y

INTERNATIONAL LEGAL AND POLITICAL ASPECTS OF THE YUGOSLAV CRISIS

The key problems of the present Yugoslav crisis are a widely spread negation of Yugoslavia as a state and a powerful thrust of separatist forces towards its disintegration. The most notable expression of this process are attempts at negating the Presidency of Yugoslavia as the highest authority in the country and at unilateral transferring the authority of the Yugoslav state to its federal units.

When looked at from a wider historical perspective, the Yugoslav crisis is a typical accumulation of a crisis syndrome. Therefore the problem cannot be understood without a historical retrospection. In this context the author analyses the negative impact of the controversy between Serbs and Croats on the stability of Yugoslavia from its creation in 1918 till 1941, ending finally in its collapse in 1941. The same dispute, along with all the others which are present and active on the political scene of Yugoslavia today, endanger the existence of Yugoslavia as a state. This almost irrational conflict resulted in that not a single social-economic system – capitalistic or socialistic alike – and not a single distribution of power to date was met by a general consent. The author therefore qualifies the Yugoslav crisis as an anti-system crisis.

From the point of view of the legal science, and of the constitutional and international law, the crisis boils down to the problem of self-determination, including the right to secession. The author analyses both of these categories in the light of the UN Charter, concluding that the principle of self-determination contained therein is defective since it lacks the process-legal form, i.e. since the UN Charter does not foresee the manners and procedure of application of this principle. Concerning the „right“ to secession, the author refutes its legal validity and points out that an eventual disintegration of Yugoslavia would seriously affect peace in the region and Europe, and entail unforeseeable consequences upon the international position of the several thus newly emerged small states. Therefore a disintegration of Yugoslavia cannot serve interests neither of individual Yugoslav nations nor of democratic Europe. Legally and

factually, such disintegration would mean returning to the situation or state of affairs in 1918, and its reevaluation on the part of the states signatories of acts by which the territorial integrity and political independence of the country was guaranteed.

R E S U M E

LA FORME INTERNATIONALE, JURIDIQUE ET POLITIQUE DE LA CRISE YUGOSLAVE

Le problème clé de la Yougoslavie actuelle et de sa crise est dans la négation de la Yougoslavie comme l'Etat et dans la poussée puissante des forces séparatistes vers sa destruction. L'expression la plus évidente de ce processus est la négation de la Présidence de Yougoslavie comme l'organisme suprême du pays et le transfert unilatéral de l'autorité de la Yougoslavie aux unités fédérales.

Vue de large perspective historique, la crise yougoslave est une accumulation typique d'un syndrome de crise, à cause de quoi le problème ne peut pas être compris sans une retrospective historique. Dans ce contexte, l'auteur fait une analyse des influences négatives du conflit serbo-croate sur la stabilité de la Yougoslavie dès sa création en 1918 jusqu'à 1941, ce qu'avait provoqué sa défaite. Le même conflit, accompagné des autres qui ont apparus aujourd'hui sur la scène politique yougoslave, menace son existence comme Etat. Ce conflit presque irrationnel a provoqué la défaite de tout système socio-économique – ni le capitalisme, ni le socialisme, ni le partage du pouvoir ne peuvent pas avoir un accord général. Partant de cette constatation, l'auteur qualifie la crise yougoslave comme la crise de l'antisystème.

De point de vue du Droit, du Droit constitutionnel et international, la vraie crise consiste en problème de l'autodétermination, y inclut le droit de la sécession. L'auteur fait l'analyse de deux catégories à travers la Charte des Nations Unies, et conclut que l'autodétermination est un principe défectueux, car il lui manque le processus juridique. En ce qui concerne du „droit“ de sécession, l'auteur lui conteste le caractère juridique et souligne le fait que la décomposition de la Yougoslavie provoquerait les conséquences internationales lourdes faisant influence sur la paix dans la région et en Europe et aussi les conséquences négatives pour la position des petits Etats yougoslaves qui naîtraient après la disparition de la Yougoslavie. Aussi, la disparition de la Yougoslavie ne peut pas être dans l'intérêt des peuples yougoslaves, non plus dans l'intérêt de l'Europe. De point de vue juridique cela signifierait le recul vers l'année 1918 et réexamen de la situation de la part des Etats signataires des actes de garantie de l'intégrité territoriale et de l'indépendance politique du pays.

РЕЗЮМЕ

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЙ И ПОЛИТИЧЕСКИЙ ВИД
ЮГОСЛАВСКОГО КРИЗИСА

Существенная проблема нынешней Югославии оглядывается во всеобщем оспаривании Югославии как государства и в мощном налете сепаратистских сил, с целью ее разгрома. Ни более отчетливым выражением этого процесса является оспаривание Президиума Югославии как высшего органа в стране и одностороннего переноса власти на федеральные единицы.

Рассматриваемый из более широкой исторической перспективы, югославский кризис является типичной аккумуляцией кризисного синдрома, поэтому проблему нельзя понять без исторической ретроспективы. В таком контексте автор анализирует негативное влияние сербско-хорватского спора на устойчивость Югославии с момента ее создания 1918 года до 1941, что привело к ее разгрому. Этот же спор, вместе со всеми остальными, действующими сегодня на политической сцене Югославии, поставляют под угрозу ее существование как государства. Это почти иррациональное столкновение является причиной того, что до сих пор ни одна общественно-политическая система не пользовалась успехом – ни капитализм, ни социализм, ни одно распределение власти не было встречено общим согласием. По этой причине автор квалифицирует югославский кризис как кризис антисистемы.

С точки зрения юридической науки, конституционного и международного права кризис сводится к проблем самоопределения, включая сюда и право на отделение. Автор анализирует обе категории через призму устава ООН, причем делает вывод, что самоопределение недостаточный принцип, ибо у него нету процессуально-правовой части, т.е. Устав ООН не предусматривает способ и поступак применения этого начала. Что касается „права“ на отделение, автор ему оспаривает правовой характер и подчеркивает, что возможный распад Югославии имел бы тяжелые международные последствия для мира в регионе и Европе и необозримые последствия для международного положения югославский державок, которые были бы созданы ее распадом. Поэтому распад Югославии не может быть в интересах отдельных югославских народов, а ни демократической Европы. Юридически и фактически распад обозначил бы возвращение на 1918 год и пересмотр ситуации государствами, подписавшими акт, которым гарантируется территориальная целостность и политическая независимость страны.